

אחרי כיבוש ארץ עוג על ידי כל בני ישראל, ורק הכפרים לא נכבשו אז, ויאיר
הלך ולכדם).
אוצר החכמה

אוצר החכמה

יינה של תורה

מבואר בבחיי (פסוק ג), שבני גד ובני ראובן הסבו את שמות הערים שכבשו
לשמות אחרים, מפני שסיחון ועוג היו עובדי עבודה זרה, ובני גד ובני ראובן רצו
להתיישב בערים אלה, לעבוד שם את הקב"ה ולייחדו.

זוהי גם המשמעות הפנימית של שינוי השם ל"חוות יאיר": שינוי זה מורה על
"כיבוש" רוחני, היינו ביטול העבודה זרה שבהן.

ובשם זה נרמז התוכן הכללי של ה"אתהפכא" האמורה: תמורת מקום של
עבודה זרה, שהיא "מקום המיתה", נקראו "חוות יאיר", רמז לחיות ואור
דקדושה.

ויש לומר עוד, שב"כפר" דוקא ("כפרניהון") מודגש התוכן הכללי של
אתהפכא זו. שכן, רז"ל אמרו (חגיגה יג, ב) אינו דומה בן כפר שראה את המלך
לבן כרך שראה את המלך, דבן כרך נמצא בקירוב מקום למלך ואין ראיית המלך
חידוש אצלו, ואילו בן כפר, שהוא רחוק ממקום המלך, מתפעל ביותר מראיית
פני המלך. וברוחניות: בן כרך היינו מי שעבודתו היא בעולם הקדושה, וגילוי
אלוקות אינו חידוש אצלו. בן כפר הוא מי שעבודתו היא בעולם והסתר העולם,
וכאשר מצליח לזכך העלם זה ולהעלותו לקדושה, הרי התגלות הקדושה אצלו
היא "ברעש גדול". הרי ש"כפר" רומז לכללות העבודה של בירור העלם העולם
("אתהפכא").

לב, מב

ונבח הלך וילכד את קנת ואת בנתי' ויקרא לה נבח בשמו

ויקרא לה נבח: לה אינו מפיק ה"א. וראיתי ניסודו של רבי משה הדרשן, לפי שלא
נמקיים לה שם זה, לפיכך הוא רפה, שמשמעות מדרשו כמו: לא. ותמהני, מה ידרוש
נשתי תיבות הדומות לה: ויאמר לה זועו (רות ב, יד), לזנות לה בית (זכרי' ה, יא).

צריך ביאור:

א. אם לא נראה לו פירושו של רבי משה הדרשן ("ותמהני"), מדוע הוא מביא
את דבריו.

ב. מדוע הקדים את הפסוק ברות (כתובים) להפסוק בזכרי' (נביאים).

ג. במדרש על הפסוק יש דרש על שני הפסוקים:

ויאמר לה בועז - "ותאמר (רות) אמצא חן בעיני אדוני וגו' ואנכי לא אהי' כאחת שפחותיך, אמר לה, חס ושלום, אין את מן האמהות אלא מן האימהות (כתוב לה בלא מפיק, קרי ב"י לא, כלומר, לא כן הדבר כאשר דברת, שאין את מן האמהות" (כלומר השפחות, אלא מן האמהות, מת"כ).

לבנות לה בית - "ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער (ומקרא זה מדבר בחנופה וגסות הרוח, מת"כ), מלמד שאין לשקר תשועה" (כלומר תקומה, מת"כ).

ובגמרא (סנהדרין כד, א) יש דרש על הפסוק השני:

"ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער כו', זהו חנופה וגסות הרוח שירדה לבבל, וגסות הרוח לבבל נחית, והאמר מר עשרה קבין גסות ירדו לעולם, תשעה נטלה עילם כו', לבבל נחית, ואשתרכובי דאישתרכב להתם. דיקא נמי, דכתיב לבנות לה בית בארץ שנער, שמע מינה" (מדכתיב לה בלא מפיק ה"א - תוספות קידושין מט, ב).

וקשה: מדוע אומר רש"י "ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה".

והביאור:

באמרו "שמשמעות מדרשו כמו לא" אין כוונתו לומר שכאילו נאמר "ויקרא לא נבח" (כבשפתי חכמים כאן), היינו ששם העיר אינו נבח (כי שם זה לא נתקיים), שהרי ב"ויקרא לה נבח בשמו" מתכוין הפסוק לספר שנבח קרא לעיר על שמו - "נבח". אלא מדייק "שמשמעות מדרשו כמו לא", פירוש: נבח אכן קרא לה "נבח", אבל קריאה זו היתה "רפה" וחלשה, כי השם לא נתקיים.

לפי זה מוכן מדוע אין להשתמש בפשוטו של מקרא בדרשות שבמדרש ובגמרא על הפסוקים "ויאמר לה בועז", "לבנות לה בית":

ויאמר לה בועז - לפי דרשת המדרש "ויאמר לה" פירושו "ויאמר לא", ומוכן שאין דרשה זו בדרך הפשט, כי אין לומר בזה "מדרשו כמו לא", שהרי האמירה "אין את מן האמהות" היא שלילה מוחלטת, לא שלילה "רפה".

לבנות לה בית - ממה שנאמר "לבנות לה" (ולא "לבנות להן") משמע שמדובר בדבר אחד בלבד שירד לבבל, היינו חנופה, כי חנופה לא עברה לעילם (ראה רש"י שם), ואין לומר ש"לה" רומז לדבר נוסף (גסות הרוח) שירדה לבבל ולא נתקיימה שם.

וגם דרשת המדרש על פסוק זה אינו בדרך הפשט, כי לפי זה קשה: מדוע מדגיש הכתוב חנופה בלבד. ולא גסות הרוח. שירדה לבבל ולא נתקיימה שם?

וממה שנאמר "לה" לשון יחיד (היינו חנופה) מוכח שאין הכתוב מתכוין לכך שחנופה "אין לה תשועה", וכן מוכח שכוונת הכתוב היא לירידת חנופה לבבל באופן קבוע (לא כגסות הרוח שעברה לעולם).

ולכן מקדים את הפסוק "ויאמר לה בועז", כי בפסוק זה הדרש עצמו הוא היפך הפשט ("לה - לא"), ולכן שולל רש"י תחלה פירוש זה; ואילו הדרשות על הפסוק "לבנות לה בית" מתאימות לדרך הפשט (מלת "לה" רומזת למציאות "רפה"), אך קשה לפרש את הפסוק כך בגלל השינוי מלשון רבים ללשון יחיד.

לכן מדייק "ותמהני מה ידרוש" (ולא "וקשה לי" וכיוצא בזה), כי אין כאן קושיא וסתירה אלא תמי' - איזה דרשות ידרוש בפסוקים אלו: דרשות הקרובים לפשוטו של מקרא (ובמילא "מצאתי לו חבר" לדרש בפסוקנו); או דרשות שבמדרש ובגמרא (וכיוצא בזה) שאינם בדרך הפשט.

(ויתכן שבשני פסוקים אלו אין הדרש בדרך הפשט, שהרי בנ"ך ישנם כמה וכמה פסוקים ומלים שמוכרחים לפרשם לא בדרך הפשט).

יינה של תורה

בפסוקים שבהם נאמר "לה" ללא מפיק ה"א מדובר בדבר שהוא מחוץ לגבול הקדושה. ויקרא לה נבח - מדובר באחת מערי האמורי. ויאמר לה בועז - מדובר ברות המואבי'. לבנות לה בית - מדובר בגסות הרוח וחנופה שירדו לבבל (ראה לעיל). לכן נאמר בפסוקים אלו "לה" ללא מפיק ה"א, לרמז שמציאות הקליפה והטומאה היא "רפה" וחלשה, לא אמיתית וקיימת.

על זה אומר "ותמהני מה ידרוש" בפסוקים "ויאמר לה בועז", "לבנות לה בית":

בשלמא בפסוק שלנו, בו מדובר בביטול הרע, "אתכפיא" ("וילכוד את קנת"), מתאים רמז זה; אבל בפסוקים אלו מדובר על הפיכת הרע לטוב, "אתהפכא" (כדלהלן), ואם כן ממה נפשך: הקליפה עצמה נתבטלה לחלוטין והיא בבחינת "לא" ממש; ואילו מצד הקדושה צריך להיות דגש דוקא, תוקף הכי גדול.

ויאמר לה בועז - רוח התגירה והגיעה לדרגות הכי נעלות בקדושה.

לבנות לה בית - המשמעות הפנימית של ה"שקר" שירד לבבל היא השקלא וטריא של תלמוד בבלי, ש"נשתלשלה כו' אפילו בשקר" (טענות של שקר), ודוקא באמצעות ירידה זו ניתן להגיע לדרגה הכי נעלית בתורה, בחינת "בית", "בית נאמן".

שם: לפי שלא נתקיים לה שם זה

לרש"י הוקשה: למאי נפקא מינה שקראו למקום זה בשם חדש, ומה בא הכתוב ללמדנו בסיפור זה? לכן מפרש, שהכתוב מלמדנו שלא נתקיים השם.

אבל אין לומר שההכרח בפשוטו של מקרא להביא דרש זה הוא מהתיבה עצמה ("אינו מפיק ה"א"), שכן בדרך הפשט אינו מוכרח ליישב קושי כזה (ראה תזריע יג, ד. מה שאין כן ברש"י תזריע יב, ד, שמשנה פירוש התיבה).

שם: לפי שלא נתקיים לה שם זה

רא"י לדבר ממה שנאמר "ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתם את קנת ואת בנותי" (דה"א ב, כג), וכפי שמביא הרש"ש (למד"ר רות פ"ה, ה).

אוצר החכמה

שם: וממהני מה ירוש נשתי מינות הדומות לה, ויאמר לה זועז

צריך עיון קצת מדוע אין לפרש פסוק זה כהדרש (הובא בבעל הטורים ועוד) "שאמר לה על ידי שליח, ולא הוא בעצמו", שהיתה אמירה "חלשה".

(השפתי חכמים שולל פירוש זה מבלי לבאר טעמו ונימוקו).

ואולי יש לומר, שהיות שבועז רצה לדבר על לב רות ולעודדה, לא מסתבר שאמר לה דברים אלו דוקא על ידי שליח (בניגוד לשאר דבריו אלי'').

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
ביאורים לפירוש רש"י על התורה - ד (במדבר): שניאורסון, מנחם מנדל בן כוי יצחק (1) {12} עמוד מס: 288 הוד